

343.85

## OBLAST PRIMENE ELEKTRONSKOG NADZORA

Msc Maja Grujić\*

Apstrakt:

*Primena elektronskog nadzora, prevashodno, je usmerena na sprečavanje nastanka kriminalne delatnosti, otkrivanje izvršioca krivičnih dela (kriminalnih organizacija), otkrivanje terorističkih namera, kao i rasvetljavanje konkretnih krivičnih dela. U suštini primena elektronskog nadzora može biti: ante delictum primena elektronskog nadzora i post delictum primena elektronskog nadzora.*

*Ključne reči: elektronski nadzor, kriminalna delatnost, izvršioc, terorističke namere, krivična dela.*

### UVOD

U javnosti postoji negodovanje povodom uvođenja elektronskog nadzora u borbi protiv kriminaliteta, pri čemu se navodi da je neophodno osvrnuti se na zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda, koje bi ovom prilikom bile narušene. Borci za osnovna prava i slobode sa setom ističu da se nekadašnje države blagostanja polako pretvaraju u države nadzora u kojima su borba protiv terorizma, organizovanog kriminala i očuvanje demokratskih načela samo maska za totalni nadzor stanovništva. Ipak, isti taj nadzor koji po definiciji jeste zadiranje u privatnost pojedinca, značajno pomaže u sprečavanju i otkrivanju kriminaliteta.

Metode kojima se najviše zadire u privatnost koriste se umereno, i to onda kada se ostalim raspoloživim sredstvima pokušalo i nije uspelo doći do željenih podataka. Uvek mora postojati sredstvo kojim će se najopasniji i najmoćniji kriminalci kazniti za ulogu koju su imali u pripremanju ili izvršenju teškog krivičnog dela. Te se metode, službeno odobrene ili javno prihvaćene, moraju razvijati u skladu sa onim što tehnologija omogućava, a radi pariranja sve savremenijoj tehnologiji i dosetljivosti kriminalaca.

Elektronski nadzor podrazumeva upotrebu elektronskih alata u sprovođenju nadzora – kako uređaja, tako i posebnih programa. Primena elektronskog nadzora zahteva: 1) razvijenu strategiju, 2) uređen zakonodavni „okvir“, 3) informacionu podršku (računari i prenosni računari, programi, podrška

---

\* Asistent na Departmanu za pravne nauke Univerziteta u Novom Pazaru, [majagrujic13@gmail.com](mailto:majagrujic13@gmail.com).

informatičkog osoblja), 4) sprovedenu obuku ovlašćenih službenih lica i sl. Prilikom normiranja ove oblasti u nacionalnom zakonodavstvu, potrebno je voditi računa o određenim međunarodnim standardima formulisanim kroz načela: legaliteta, supsidijarnosti, srazmernosti i sudskog nadzora.

## **ANTE DELICTUM PRIMENA ELEKTORNSKOG NADZORA**

### **1. Sprečavanje nastanka kriminalne delatnosti**

Saznanja iz kriminalnog okruženja mogu biti različite prirode. Ona podrazumevaju sve izvore iz kojih se mogu prikupiti saznanja o potencijalnoj kriminalnoj delatnosti. Mnoštvo saznanja može proisteći iz foto ili filmske dokumentacije, optičkog ili akustičnog izvora, ali isto tako i od izjava, reportaža i intervjuja koje daju različiti učesnici u okruženju.

Prilikom primene elektronskog nadzora u sprečavanju nastanka kriminalne delatnosti nužno je pridržavati se određenih načela: 1. opravdanost primene infiltracije sredstava elektronskog nadzora; 2. srazmernost primene u korelaciji sa težinom kriminalne delatnosti; 3. da li je nužno primeniti infiltraciju tehničkog sredstva elektronskog nadzora; 4. poštovanje vremenskih ograničenja; 5. obaveza čuvanja podataka koji su prikupljeni primenom infiltracije tehničkog resursa od strane organa koji nadzor sprovodi. Pravna i fizička lica i organi vlasti dužni su da čuvaju i arhiviraju elektronska dokumenta u informacionom sistemu ili na medijumu koji omogućava trajnost elektronskog zapisa za utvrđeno vreme čuvanja.<sup>1</sup> Svrha primene tehničkih sredstava elektronskog nadzora mora biti usmerena na sprečavanje nastanka kriminalne delatnosti.

Značajan broj istraživanja ukazuje na to da se infiltracija optičkih i akustičnih uređaja najpre koristila za sprečavanje terorizma i špijunaže od strane službi, a potom i na sprečavanje teških krivičnih dela u vezi sa organizovanim kriminalom. U većini evropskih zemalja infiltracija elektronskih tehničkih uređaja se smatra adekvatnom pri sprečavanju kriminalne delatnosti, jer omogućava detekciju smera kretanja vozila, kontrolu ilegalne isporuke predmeta krivičnih dela, otmica, iznuda, kao i u slučaju mamaca za krađu automobila. Sa kriminalističkog stanovišta primena elektronskog nadzora prema objektima za ispovedanje vernika, pregledi i razgovori pacijenata sa lekarom ili davanje informacija novinarima, u svetskoj praksi nije dozvoljena.

U teoriji i praksi mnogih zemalja tehnički resursi za infiltraciju jesu svi uređaji za prenos, odašiljanje ili prijem znakova, zapisa, slika, zvučnih talasa ili vesti svake vrste, bilo putem žice ili bežičnim putem, optičkim putem ili pomoću drugih elektromagnetskih sistema, usmerenih na sprečavanje nastanka kriminalne delatnosti, ali i otkrivanje izvršilaca krivičnih dela, kao i rasvetljavanje konkretnih krivičnih dela.

---

<sup>1</sup> Zakon o elektronskom dokumentu, "Službeni glasnik RS", broj 51/2009, član 12.

Sprečavanje nastanka kriminalne delatnosti moguće je izvesti i nad pritvorenima, osuđenima, počiniocima krivičnih dela silovanja i nasilja u porodici, kojima bi na nogu bio postavljen odašiljač za elektronski nadzor. Primenom elektronskog nadzora bila bi postignuta značajna ušteda, jer država više ne bi imala izdatke za hranu, odeću, zdravstveno osiguranje osuđenika na blažim kaznama zatvora, rasteretili bi se prepuni zatvori, donela ušteda državnom budžetu, omogućila bolja resocijalizacija i otklanjanje štetnih uticaja u kriminogenim zatvorskim sredinama po osuđene, a pri tom povratnici (recidivisti) ili primarno osuđena lica bi bila kontrolisana u svakom momentu.

## **2. Primena elektronskog nadzora u otkrivanju kriminalnih organizacija**

Brojne pojave u spoljnom svetu mogu poslužiti za prepoznavanje nastanka kriminalne organizacije.<sup>2</sup> Otkrivanje nastanka kriminalne organizacije podrazumeva osetljivost službenika koji rade na poslovima ispitivanja nastajanja kriminalnih organizacija. Prevenciji nastajanja kriminalne organizacije doprinosi saradnja policije i javnosti, policije i sredstava masovne komunikacije, policije i stručne javnosti,<sup>3</sup> kao i saznanje proisteklo kroz pogovaranja, korupcija vlasti, preuzimanje propagande u svoju korist, određeni način vršenja krivičnih dela koja uz najmanji rizik obećavaju najveći profit, sistematsko korišćenje potreba stanovništva kako bi održala tržište svog ilegalnog poslovanja, upornost i specijalizacija pojedinih članova.

Primena elektronskog nadzora nad kriminalnom organizacijom, u smislu preventivnog delovanja, neophodna je radi prikupljanja saznanja o njenom nastajanju, povezanosti njenih članova, i mogućem izvršenju kriminalne delatnosti kojom bi se nanela šteta državi, imovini i demokratskim građanima. U smislu otkrivanja nastajanja kriminalne organizacije infiltracija elektronskih tehničkih sredstava u redove kriminalnih organizacija najpre se javlja u Sjedinjenim Američkim Državama. U početku, to je bila metoda koja se primenjivala putem žičane komunikacije neposredno od strane agenata koji su tajnim tehnikama, bez obzira na pristanak konkretne osobe, infiltrirali tehničko sredstvo u za to pogodnu sredinu (vozilo, lokal, stan, otvoreni, javni prostor i sl.). Danas, pored presretanja žičane komunikacije, kada se infiltriraju tehnički uređaji u delove telefonskih centrala, telegrafskih stubova ili žica (wiretapping), za prikupljanje saznanja o nastajanju kriminalne organizacije koriste se i uređaji za detektovanje trenutne lokacije vozila, tereta i dr. (uređaj direction finder), kao i najsavremenija tehnička sredstva za lutajuću infiltraciju.

<sup>2</sup> Kriminalna organizacija je organizacija udružena od strane tri ili više lica, u dužem vremenskom periodu, s određenim stanjem strukture, odnosa i ponašanja, koja uključuje aktivnosti da se dođe do određenog oblika strukture, uspostave određenih odnosa, kao puta koji vodi efikasnom modelu, koji primenjuje razne metode s ciljem ostvarenja profita ili drugih ciljeva.

<sup>3</sup> Policija ima poseban interes da uspostavi dobre odnose sa stručnom javnosti tj. sa stručnim institucijama, naučno-obrazovnim ustanovama, u cilju izgradnje naučnog pristupa borbi protiv kriminalne delatnosti.

Elektronski nadzor primenom najsavremenijih tehničkih akustičkih, optičkih i drugih sredstava usmeren je ne samo na određena lica (potencijalne članove kriminalne organizacije), već i na predmete, prostor, objekte, kao i druga lica koja ne moraju biti članovi kriminalnih organizacija, ali mogu biti u sprezi sa njima i učestvovati u izvršenju konkretne kriminalne delatnosti.

### 3. Elektronski nadzor u funkciji otkrivanja terorističkih namera

Dolus specialis – posebna namera jeste subjektivni element krivičnih dela s elementima terorizma u zakonima mnogih evropskih država. Da bismo otkrili terorističke namere i uspešno im se suprotstavili, neophodno ih je prvo precizno razumeti. Prema našem KZ-u definisana je kao teroristička namera težnja da se ugrozi ustavno uređenje i bezbednost države Srbije.<sup>4</sup> Namera je stvoriti osećaj lične nesigurnosti kod građana koje je najčešće izraženo u strahu za sopstveni život i život najbližih i u ugroženosti osnovnih prava i sloboda, kao i neverice u snagu društva, odnosno države da obezbedi zaštitu napadnutih dobara od ponovnog ugrožavanja ili povređivanja.

Terorističku nameru možemo odrediti težnjom da se izazove zastrašenost građanstva, odnosno prisiljavanje države ili međunarodne organizacije da nešto učini ili ne učini. Namera je prema Komitetu eksperata za terorizam Saveta Evrope određena: “da se teško zaplaši stanovništvo ili da nezakonito primoraju vladu ili neku međunarodnu organizaciju da izvrši ili se uzdrži od izvršenja nekog čina ili da ozbiljno destabilizuje ili uništi fundamentalnu politiku, ustavnu, ekonomsku ili socijalnu strukturu zemlje ili neke međunarodne organizacije. Dakle, širok je dijapazon oblasti na koje se treba fokusirati prilikom otkrivanja terorističke namere.

Subjektivni element dela, u albanskom KZ<sup>5</sup> treba tražiti u određenju: „namera ugrožavanja javnog poretka i izazivanja straha i nesigurnosti u javnosti“. Belgijanci nameru vide kao ozbiljno zastrašivanje javnosti ili neosnovan pritisak na organe vlasti ili međunarodne organizacije da nešto učine ili ne učine, odnosno kao ozbiljna destabilizacija ili uništenje osnovnih političkih, ustavnih, ekonomskih ili socijalnih struktura ili međunarodne organizacije.<sup>6</sup> Krivična dela protivdržavnog terorizma i međunarodnog terorizma u KZ Hrvatske razlikuju se isključivo po nameri. Kod protivdržavnog terorizma izvršilac postupa s namerom ugrožavanja ustavnog poretka ili bezbednosti Republike Hrvatske,<sup>7</sup> a kod međunarodnog s namerom izazivanja ozbiljne zatrašenosti građanstva, prisiljavanja strane države ili međunarodne organizacije da nešto učini, ne učini ili trpi, ili ozbiljnog ugrožavanja

---

<sup>4</sup> Stojanović, Z.: Krivično pravo, Posebni deo, Pravna knjiga, Beograd, 2006., str. 299.

<sup>5</sup> CODEXTER, Profiles on Counter - Terrorist Capacity, Albania, izv. <http://www.coe.int>.

<sup>6</sup> [http://www.interpol.int/Public/Biro\\_Terrorism/NationalLaws/Belgium](http://www.interpol.int/Public/Biro_Terrorism/NationalLaws/Belgium)

<sup>7</sup> Kazneni zakon, Narodne novine 110/1997, 27/1998, 50/2000, 129/2000, 51/2001, 111/2003, 190/2003, 105/2004, 84/2005 i 71/2006, član 141.

osnovnih ustavnih, političkih ili ekonomskih vrednosti strane države ili međunarodne organizacije.<sup>8</sup>

Terorističku aktivnost policija mora posmatrati od momenta pripremanja, pa do izvršenja terorističkog akta, ukoliko ne uspe da bude sprečen. Zbog toga je veoma važno da se na vreme sazna za terorističke namere i planove, kako bi se mogle sprečiti sve posledice terorizma. Na saznanje ovih namera usmerena je aktivnost Službe za borbu protiv organizovanog kriminala i Bezbednosno – informativna agencija, ali i svih policijskih službenika. Svako saznanje da postoji namera za izvršenje nekog terorističkog akta, treba biti konstatovano službenom beleškom, ili operativnom informacijom koja će se proslediti nadležnoj službi ili odgovarajućoj liniji rada. Do saznanja o postojanju terorističke namere policija može doći preko svojih operativnih veza, od građana, tokom operativnog rada na rasvetljavanju nekih drugih krivičnih dela, neposrednim zapažanjem, anonimnim i pseudonimnim prijavama, preko medija, obaveštenja dobijenih od policija susednih zemalja ili posredstvom međunarodne policijske saradnje preko Europol, Interpol i sl.

U sadašnjosti, otkrivanje terorističkih namera, je nezamislivo bez primene elektronskog nadzora i drugih tehničkih sredstava, detektora, radio – stanica i baznih stanica mobilne telefonije, GPS sistema – Sistema globalnog pozicioniranja, nadzora nad fotografijama, audio snimcima i audio–video zapisima, na profilima mnogih društvenih mreža poput Facebook-a, Twitter-a, Hi5, Skype-a, Friendstar-a, MySpace-a i sličnih. Iako je ranije, postojalo pravilo da se namera učinoca otkriva obradom klasičnih pisma terorista kojima se oni obraćaju javnosti, danas se njihove namere obelodanjuju putem elektronske pošte posredstvom Interneta, što potvrđuje neophodnost nadzora i nad ovom vrstom globalnog elektronskog komunikacionog sistema razmene podataka.

## **POST DELICTUM PRIMENA ELEKTRONSKOG NADZORA**

### **1. Otkrivanje konsesualnih krivičnih dela**

Premda, postojanje nemogućnosti da se olako dođe do saznanja o postojanju ovih krivičnih dela, a samim tim i nemogućnosti lakog prikupljanja dokaza jer izvršioци imaju nužno saučesništvo, i svaki ima skoro isti doprinos izvršenju dela, te ne žele otkriti jedni druge, primena sofisticiranih optičkih, akustičnih, elektronskih i drugih tehničkih sredstava je najdelotvornija.

Najveća moć najbrže se postiže uz pomoć narko kriminala. Na globalnom nivou često se postiže uz pomoć savremenog razvoja komunikacijskih sistema i nevladinog sektora, jer su te strukture retko kontrolisane. Velika suma novca lako menja oblik i mesto, i prelazi u legalne finansijske tokove. Promet droge, mito i

---

<sup>8</sup> Ibidem, član 169.

korupcija,<sup>9</sup> trgovina oružjem, eksplozivima, itekako utiču na vladajuću strukturu koja gubi kredibilitet. Jednom uspostavljena mreža trgovine ljudima<sup>10</sup> brzo se širi i uspostavlja međusobno korisne veze s postojećim kriminalnim organizacijama koje deluju na drugim područjima, kao što su navedena trgovina opojnim drogama, oružjem, eksplozivima i sl. Problematika ovih krivičnih dela podrazumeva da je u opticaju velika količina novca, te da se za njihovo otkrivanje koristi najsavremenija tehnologija i naučna znanja, čija je upotreba opravdana zbog posledice koju ova dela prouzrokuju.

Diskretna primena audio i video nadzora nameće se kao neophodan metod rada. Primena elektronskog nadzora dolazi u obzir u onim slučajevima kada određene indicije ukazuju na pojedince kao učinioce krivičnih dela, odnosno određene objekte i prostor na kome se ta lica okupljaju ili neposredno realizuju svoje nezakonite delatnosti. Tehničkim audio i video uređajima dolazi se do saznanja neophodnih u kriminalističkom radu na otkrivanju i sprečavanju navedenih krivičnih dela.

Elektronski nadzor određenih objekata i prostora preuzima se s ciljem uočavanja ispoljavanja kriminalnih aktivnosti u njima, registrovanja lica koja figurišu u određenom prostoru, njihovog kretanja, međusobnih odnosa, veza, kontakata, vremena sastajanja sa drugim licima, pronalaženja lica za kojima se traga, otkrivanja tajnih skloništa, fotografisanja, snimanja i nadzora telefonskih razgovora. Objekti elektronskog nadzora su kriminalna žarišta, mesta na kojima se frekventno vrše krivična dela, granični prelazi, objekti gde se okupljaju kriminalci (kladionice, kockarnice, klubovi, barovi), kao i mesta gde se dogovaraju o vršenju krivičnih dela ili privatni stanovi i radne prostorije.

Akustični nadzor i snimanje razgovora – usmeno izgovorenih reči jedne ili više osoba, bez njihovog znanja ili odobrenja, u cilju dolaženja do saznanja kojima se otkriva postojanje nezakonitih delatnosti, doveden je do savršenstva ekspanzijom mobilne telefonije. Razvoj elektronske industrije omogućio je nadzor svih razgovora koji se obavljaju u neposrednom, ličnom kontaktu, u stanu, na ulici,

---

<sup>9</sup> Korupcija je u suštini, sticanje materijalne ili društvene koristi bez pravnog osnova, pa korupciju u užem smislu čine sledeća krivična dela: zloupotreba službenog položaja, davanje i primanje mita, protivzakonito posredovanje, prevara u službi, posluga, falsifikovanje službene isprave, nesavestan rad u službi, kao kvalifikovani oblici krivičnih dela – zaključenje štetnog ugovora i izdavanje neovlašćeno pribavljene poslovne i službene tajne. Jelačić, M.: Društveno pravni aspekti korupcije i metode suprotstavljanja, Beograd, 1996., str. 43. Neretko se u literaturi korupcija označava i kao postupak podmićivanja službenog lica od koga se zahteva da uz određenu nadoknadu, a u korist davaoca mita, učini ono što ne sme ili ne učini ono što po službenoj dužnosti mora da učini, da pruži nekome protivpravnu uslugu, omogući privilegiju, smanji ili oprosti porez ili određenu kaznu. Kreger, J.: Pojava korupcije, Hrvatske ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, 1/1997, str. 23.

<sup>10</sup> Trgovina ljudima prema definiciji Ujedinjenih nacija, znači vrbovanje, prevoz, smeštaj ili prihvatanje lica, upotrebom pretnje ili upotrebom sile, u svrhu eksploatacije. Žrtve mogu biti žene, deca i muškarci. Pored ličnih faktora koji dovode pojedine osobe, posebno žene u položaj trafikinga, postoje i društveni faktori kao što su: nezaposlenost, siromaštvo, nedostatak obrazovanja, kao i organizovani kriminal. Godišnje oko 2 miliona i 400 hiljada ljudi postaju žrtve trgovine ljudima, a kriminalne organizacije koje se time bave zarađuju oko 3 milijarde dolara godišnje.

javnom skupu ili bilo kom drugom mestu. I najbolje organizovani kriminalci i razni koruptivni subjekti, moraju upotrebljavati redovne načine komuniciranja. Iako mogu preduzeti sve potrebne mere predostrožnosti i zaštite, na današnjem nivou potencijala elektronske industrije ne mogu se apsolutno zaštititi od prodora nadležnih organa u njihove komunikacione sisteme.<sup>11</sup>

Službena lica na graničnim prelazima i drugim kontrolnim punktovima, kao i pripadnici specijalnih snaga bilo koje zemlje sveta nastoje da pravovremeno otkriju poznato oružje, posebno eksploziv, kako bi predupredile neželjene posledice. Specijalnim aparatima (teleskopska ogledala,<sup>12</sup> minoistraživač ML-1620B,<sup>13</sup> Buster detektor<sup>14</sup>), elektronskim skenerima, može se zaviriti u svaku pošiljku a da se ne otvori i ne ošteti, može se pregledati vozilo, avion ili neko drugo prevozno sredstvo. Američka policija, takođe, koristi robotizovana vozila sa bezbednosnom opremom za otkrivanje, izvlačenje i uništenje minsko - eksplozivnih naprava, ali Englezi su za te potrebe proizveli raznovrsnije i suptilnije modele različitih veličina. Za nadzor luka, obalnih privrednih postrojenja, brodova, kao i za pronalaženje eventualno skladištenih eksploziva i oružja pod vodom, koriste se mnogi tipovi minijaturnih ronilica s ugrađenim sonarima i kamerama, kao i osmatrački sonari postavljeni na dnu mora, kojima se upravlja pomoću kabla iz matičnog broda ili daljinskim putem. Pored predloga državama da se suzdrže od bilo kakve podrške ovim i sličnim krivičnim delima, međunarodna zajednica se brojnim aktima obavezala da sprečava nezakonitu trgovinu drogom, oružjem, eksplozivnim materijama, trgovinu ljudima, uz neophodnu saradnju na nacionalnom, regionalnom i međunarodnom nivou.

## 2. Otkrivanje izvršilaca krivičnih dela nakon izvršenja

Postupak pri otkrivanju izvršilaca krivičnih dela, podrazumeva aktivnost organa unutrašnjih poslova, službe državne bezbednosti, sve oblike njihove operativne delatnosti, u zavisnosti od vrste učinjenog krivičnog dela. Depešom se obaveštavaju susedni i drugi organi policije, kao i služba za kontrolu prelaska

<sup>11</sup> Ne bi li sprečili da im CIA prisluškuje razgovore, braća Orejuela, osnivači zloglasnog kolumbijskog narko kartela Cali, zakupili su jedan satelit koji je služio isključivo za njihovu privatnu komunikaciju. U akciji otkrivanja Pablo Escobar-a, prvog čoveka Medelin kartela i jednog od najbogatijih ljudi sveta, korišćeno je prisluškivanje njegovih razgovora mobilnim telefonom, i na taj način je lociran kvart i zgrada u kojoj se nalazio. Nakon toga je likvidiran.

<sup>12</sup> Search Endoscope and Telescopic Mirrors Kit – pretražni endoskop sa teleskopskim ogledalom uz pomoć koga se mogu pretraživati tavanke prostorije, pregledati šupljine ispod poda kroz pukotine, mali otvori na kontejnerima i sl.

<sup>13</sup> Nemci su proizveli više vrsta detektora za otkrivanje metalnih mina, među kojima se posebno izdvaja minoistraživač ML-1620B, namenjen za preciznu detekciju svih tipova metalnih mina, kao i plastičnih eksplozivnih naprava sa minimalnim sadržajem metalnih delova u upaljaču.

<sup>14</sup> Na zahtev carinske službe i Obalske straže Sad-a, konstruisan je novi detektor tipa “Buster“, koji služi za otkrivanje švercovane robe, droge, eksploziva i oružja. Taj uređaj otkriva robu skrivenu iza pregradnih zidova od drveta i metala, zatim u tekstilu ili u plastici, naročito u rezervoarima za gorivo ili u vratima automobila, u krilima aviona, kontejnerima i u drugim skrivenim komorama.

državne granice. Pojačava se kontrola saobraćaja, putnika i prtljaga u svim pravcima. Primenjuju se odgovarajuća sredstva, metode i mere operativnog rada.

Ukoliko izvršilac ne bude uhvaćen u prvom operativnom zahvatu, operativna delatnost se nastavlja dalje u smislu organizacije analitičke obrade prikupljenog činjeničnog stanja, i kreće se u još jedan krug sagledavanja pronađenih i fiksiranih tragova i predmeta. Sačinjavaju se verzije o pojedinim sredinama ili krugovima odakle bi mogao da dolazi izvršilac, na osnovu analize podataka dobijenih informativnim razgovorima s određenim licima. Primenom indicijalnog metoda postavljaju se vezije o mogućim izvršiocima u određenoj sredini. Uz verzije i osnovna kriminalističko-taktička pitanja, neophodno je planirati operativno-taktičke mere i radnje i istražne radnje, čije preduzimanje može da rezultira otkrivanjem izvršioca.

Ukoliko izvršilac i dalje ne bude otkriven, pristupa se određivanju šireg kruga mesta gde bi se mogao sakriti. Mogu biti preduzete još neke mere i radnje kao što su: zaseda, racija, potera, blokada, pretresanje zemljišta, objekata, naseljenih mesta, upotreba psa tragača, ali i korišćenje terenskih vozila, helikoptera, detektora, radio – stanica, baznih stanica mobilne telefonije, GPS sistem – Sistem globalnog pozicioniranja, bezbednosnih kamera na javnim mestima<sup>15</sup> i drugih tehničkih sredstava.

Najzad, ukoliko izvršilac još uvek ne bude otkriven, ostaje međunarodna saradnja, kroz aktivnost međunarodnih policijskih organizacija – Interpola i Europola. Otkrivanjem izvršioca, pristupa se obavljanju razgovora u vezi sa svim okolnostima krivičnog dela, neophodno je razjasniti sve relevantne činjenice i prikupiti nove dokaze koji ukazuju na stepen osnovane sumnje kao bitan uslov za podnošenje krivične prijave nadležnom javnom tužiocu. Ako je, na primer, reč o teroristi kao izvršiocu, treba razjasniti i dokazati nameru učinioca, potom da li je imao saučesnike, od kojih lica je dobijao novac i informacije, gde je pripreman, kao i postojanje određenih veza u inostranstvu, ukoliko nisu otkrivene.

## ZAKLJUČAK

Dobijanje informacija o najtežim oblicima kriminaliteta mora se zasnivati na prikupljanju kriminalističko-obaveštajnih podataka o njegovim nosiocima, strukturi, logistici, komunikacijama i finansijskoj bazi. Elektronski nadzor (nadzor i snimanje telefonskih i drugih razgovora ili komunikacije drugim tehničkim sredstvima, optičko snimanje lica, lociranje u prostoru i praćenje pomoću elektronskih uređaja lica za koja se sumnja da mogu biti izvršiocima krivičnih dela organizovanog kriminala, protiv čovečnosti i terorizma (najtežih oblika kriminaliteta); u širem smislu, ovde spada i elektronski nadzor prostora, telekomunikacija, specijalna elektronska dejstva i sl.) primenjuju: kriminalistička

---

<sup>15</sup> O značaju bezbednosnih kamera dovoljno govori činjenica da je poslednjih godine potpuno uobičajeno da se skoro 90% površine velikih zapadnoevropskih gradova, odnosno pre svega njihova gradska jezgra, važne raskrsnice, pešačke zone i slično rutinski snima.



policija, obaveštajne službe, carina, javna tužilaštva, sudovi. Međutim, neophodna je i saradnja između država, što konkretno znači i efikasnu razmenu informacija svih onih koji se bave problemom borbe protiv kriminaliteta. Preduslov uspešne prevencije je da jedna zemlja prosleđuje informacije koje poseduje drugoj zemlji, kako bi pratili i otkrili uzroke pojava, a do kojih se došlo primenom elektronskog nadzora. U borbi protiv savremenog kriminaliteta, posebno njegovih najtežih oblika, primena elektronskog nadzora pokazala se uspešnijom od klasičnih u praksi uobičajenih dokaznih metoda, koji nisu dovoljni da odgovore na ovaj izazov. Iako je potpuno suzbijanje najtežih oblika kriminaliteta u demokratskom društvu i u pravnom sistemu u kome se teži poštovanju prava i sloboda građana nemoguće bez primene elektronskog nadzora, efikasnost se u praksi može postići delovanjem policijskih službi i službi bezbednosti, koje imaju najveći doprinos u tehničkoj realizaciji (kadrovska i tehnička opremljenost) elektronskog nadzora.

#### **LITERATURA:**

CODEXTER, Profiles on Counter - Terrorist Capacity, Albania, izv. <http://www.coe.int>.

Terrorism/NationalLaws/Belgium <http://www.interpol.int/Public/Biro>.

Jelačić, M.: Društveno pravni aspekti korupcije i metode suprotstavljanja, Beograd, 1996.

Kazneni zakon, Narodne novine 110/1997, 27/1998, 50/2000, 129/2000, 51/2001, 111/2003, 190/2003, 105/2004, 84/2005 i 71/2006.

Kreger, J.: Pojava korupcije, Hrvatske ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, 1/1997.

Livingston, H.: Organized crime, New York, 1996.

Stojanović, Z.: Krivično pravo, Posebni deo, Pravna knjiga, Beograd, 2006.

Zakon o elektronskom dokumentu, "Službeni glasnik RS", broj 51/2009.

#### **AREA OF APPLICATION OF ELECTRONIC MONITORING**

**Msc Maja Grujic**

#### **Abstract:**

The application of electronic monitoring, primarily, is directed at preventing criminal activity, detect criminal offenders (criminal organizations), detection of terrorist intentions, as well as detection of specific criminal offenses. In fact, the application of electronic monitoring may be: ante delictum application of electronic monitoring and post delictum use of electronic monitoring.

Keywords: electronic monitoring, criminal activity, offender, terrorist intent, criminal acts.